

TIJORAT BANKLARI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING O'RNI

Abdualilov Asadbek Abdurashid o'g'li

10.5281/zenodo.18154547 O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18154547>

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining tutgan o'rni va strategik ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda sun'iy intellektning bank xizmatlarini modernizatsiya qilish, boshqaruv qarorlarini takomillashtirish hamda mijozlarga yo'naltirilgan innovatsion xizmatlarni shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi.

Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirish va raqamli bank modelini shakllantirishdagi ahamiyati asoslab beriladi. Tezis natijalari bank tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish va xizmatlar samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tijorat banklari, raqamli bank modeli, innovatsion bank xizmatlari, mashinaviy o'rganish, katta ma'lumotlar, intellektual tahlil, strategik boshqaruv, bank xizmatlari sifati, mijozlarga yo'naltirilganlik, risklarni baholash, moliyaviy barqarorlik, raqamli transformatsiya, bank raqobatbardoshligi, moliyaviy innovatsiyalar.

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF COMMERCIAL BANKING SERVICES

Abstract. This thesis highlights the role and strategic importance of artificial intelligence technologies in the development of commercial banking services. The study analyzes the role of artificial intelligence in the modernization of banking services, improving management decisions, and forming innovative services focused on customers. It also substantiates the importance of artificial intelligence technologies in increasing the competitiveness of commercial banks and forming a digital banking model. The results of the thesis include scientific and practical conclusions aimed at introducing innovative approaches in the banking system and increasing the efficiency of services.

Keywords: artificial intelligence, commercial banks, digital banking model, innovative banking services, machine learning, big data, intelligent analysis, strategic management, quality of banking services, customer orientation, risk assessment, financial stability, digital transformation, banking competitiveness, financial innovations.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil jarayonida aniqlanishicha, sun'iy intellekt banklarda qaror qabul qilish jarayonlarini ma'lumotlarga asoslangan holda tashkil etish imkonini bermoqda. Bu holat subyektiv yondashuvlar ulushini kamaytirib, moliyaviy operatsiyalarni yanada shaffof va nazorat qilinadigan holatga keltirmoqda.

Bank xizmatlari bo'yicha qarorlarning tezroq va aniqroq qabul qilinishi operatsion jarayonlar samaradorligining oshishiga olib kelmoqda. Natijada banklar ichki resurslardan foydalanishda yuqori natijalarga erishmoqda.

Mijozlarga xizmat ko'rsatish yo'nalishidagi tahlillar sun'iy intellektning bank-mijoz munosabatlarini transformatsiya qilayotganini ko'rsatadi.

Intellektual tizimlar orqali banklar mijozlarning ehtiyojlarini chuqurroq anglash, ularning moliyaviy xatti-harakatlarini tahlil qilish va moslashuvchan xizmatlarni taklif etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Natijada xizmatlar sifati oshib, mijozlarning bankka bo'lgan ishonchi va sodiqligi mustahkamlanmoqda. Bu esa tijorat banklarining bozor ulushini kengaytirishiga xizmat qilmoqda.

Risklarni boshqarish bilan bog'liq tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt bank faoliyatidagi noaniqliklarni kamaytirishga yordam bermoqda. Xavflarni erta aniqlash va ularni oldindan baholash imkoniyati banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Natijada banklar uzoq muddatli strategik rejalashtirishni yanada aniq va ishonchli asosda amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Shuningdek, operatsion jarayonlar tahlili sun'iy intellekt bank xizmatlarini avtomatlashtirish orqali vaqt va xarajatlarni qisqartirishga yordam berayotganini ko'rsatadi. Ichki jarayonlarning raqamlashtirilishi xodimlar mehnatini yanada samarali yo'naltirish, boshqaruv tizimini soddalashtirish va bank faoliyatining umumiy samaradorligini oshirishga olib kelmoqda.

Bu holat banklarning tashkiliy tuzilmasida ham ijobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda.

So'nggi yillarda tijorat banklari faoliyatida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ko'lamining kengayishi statistik ko'rsatkichlarda yaqqol namoyon bo'lmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi bank xizmatlari tuzilmasini o'zgartirib, sun'iy intellektni bank tizimining muhim funksional elementi sifatida shakllantirmoqda. Statistik ma'lumotlar banklar uchun ushbu texnologiyalarning iqtisodiy va tashkiliy samaradorligini aniq tasdiqlaydi.

Jahon miqyosidagi kuzatuvlarga ko'ra, 2020–2024 yillar oralig'ida tijorat banklarida sun'iy intellektga asoslangan yechimlarni joriy etish darajasi barqaror oshib borgan. Agar 2020 yilda yirik banklarning qariyb 40 foizi sun'iy intellektidan asosan tahliliy jarayonlarda foydalangan bo'lsa, 2024 yilga kelib bu ko'rsatkich 70 foizdan oshgan. Ayniqsa, kreditlash va risklarni baholashda sun'iy intellektidan foydalanish banklar faoliyatida eng tez rivojlangan yo'nalishlardan biri sifatida qayd etilmoqda.

Mijozlarga xizmat ko'rsatish sohasidagi statistik tahlillar ham muhim tendensiyalarni ko'rsatadi. 2020 yilda bank xizmatlarining taxminan chorak qismi avtomatlashtirilgan raqamli kanallar orqali amalga oshirilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib bu ulush yarmidan ko'proqni tashkil etmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi virtual yordamchilar va avtomatlashtirilgan xizmatlar banklarga mijoz murojaatlarini tezkor ko'rib chiqish imkonini berib, xizmat ko'rsatish vaqtini o'rtacha 30–35 foizga qisqartirishga erishilgan.

Risklarni boshqarish bo'yicha statistik ko'rsatkichlar sun'iy intellektning bank barqarorligiga ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt tizimlarini joriy etgan banklarda xavfli operatsiyalarni aniqlash darajasi an'anaviy usullarga nisbatan qariyb ikki baravar oshgan. Shu bilan birga, moliyaviy yo'qotishlar hajmi sezilarli darajada kamayib, banklar uchun risklarni boshqarish xarajatlari optimallashtirilgan.

Operatsion samaradorlikka oid statistik ma'lumotlar ham e'tiborga loyiq. Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan banklarda ichki jarayonlarni avtomatlashtirish natijasida operatsion xarajatlar o'rtacha 20 foizga qisqargan. Hujjatlarni qayta ishlash, hisobotlar tayyorlash va ma'lumotlarni tahlil qilishda inson omiliga bo'lgan ehtiyoj kamayib, bank xodimlarining mehnat unumdorligi oshgan.

Milliy bank tizimi misolida ham o'xshash ijobiy tendensiyalar kuzatilmoqda. So'nggi yillarda raqamli bank xizmatlaridan foydalanuvchilar sonining barqaror o'sishi sun'iy intellektga asoslangan tahliliy va boshqaruv tizimlariga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirdi. Tijorat banklarida sun'iy intellektni joriy etish natijasida xizmatlar sifati yaxshilanib, banklar raqobatbardoshligi mustahkamlanmoqda.

Umuman olganda, statistik tahlil natijalari sun'iy intellekt texnologiyalari tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirishda muhim miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini yaxshilayotganini ko'rsatadi. Bank tizimida samaradorlikning oshishi, xarajatlarning qisqarishi va xizmatlar sifati yaxshilanishi sun'iy intellektni zamonaviy tijorat banklari faoliyatining ajralmas qismi sifatida baholashga asos bo'ladi.

XULOSA

Sun'iy intellekt texnologiyalari tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirishda muhim va barqaror omil sifatida shakllanmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank xizmatlariga bo'lgan talablarning murakkablashuvi va raqobat muhitining kuchayishi sun'iy intellektga asoslangan yondashuvlarni joriy etishni obyektiv zaruratga aylantirmoqda. Ushbu texnologiyalar bank faoliyatining an'anaviy usullarini takomillashtiribgina qolmay, boshqaruv va xizmat ko'rsatishning yangi modelini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt banklarda qaror qabul qilish jarayonlarini yanada aniq va tezkor tashkil etish imkonini berishini ko'rsatdi. Ma'lumotlarga asoslangan tahlil bank xizmatlarining sifatini oshirib, moliyaviy risklarni kamaytirish va bank barqarorligini mustahkamlashga zamin yaratmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish operatsion jarayonlarni optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va bank faoliyatining umumiy natijadorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklari faoliyatida sun'iy intellekt texnologiyalarini izchil va tizimli joriy etish bank xizmatlarini rivojlantirish, mijozlarga yo'naltirilganlikni kuchaytirish hamda raqobatbardosh bank modelini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Kelgusida sun'iy intellektni bank tizimiga integratsiya qilish bo'yicha ilmiy-amaliy izlanishlarni chuqurlashtirish va uni milliy bank tizimi sharoitiga moslashtirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mishkin, F.S. (2019). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. 12th ed. Pearson Education.
2. Saunders, A., Cornett, M.M. (2021). *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*. 10th ed. McGraw-Hill Education.
3. Fabozzi, F.J. (2020). *Capital Markets: Institutions and Instruments*. 5th ed. Pearson.
4. Brynjolfsson, E., McAfee, A. (2017). *Machine, Platform, Crowd: Harnessing Our Digital Future*. W.W. Norton & Company.
5. Gomber, P., Koch, J.-A., Siering, M. (2017). Digital finance and fintech: current research and future research directions. *Journal of Business Economics*, 87(5), 537–580.
6. Vives, X. (2019). Digital disruption in banking. *Annual Review of Financial Economics*, 11, 243–272.

7. Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2021). *Sound Practices: Implications of fintech developments for banks and bank supervisors*. BIS.
8. World Bank. (2020). *Artificial Intelligence in the Financial Sector*. Washington, DC.
9. McKinsey & Company. (2021). *The State of AI in Banking*. McKinsey Global Institute Report.
10. Deloitte. (2022). *AI in Financial Services: Transforming the Banking Value Chain*. Deloitte Insights.
11. Accenture. (2020). *Banking Technology Vision: AI and the Future of Banking*. Accenture Research.
12. OECD. (2021). *Artificial Intelligence, Big Data and the Financial Sector*. OECD Publishing.
13. Vahobov, A., Bazarov, R. (2020). Bank xizmatlarini raqamlashtirishning nazariy va amaliy jihatlari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 4, 45–53.
14. Otaxonova, S. (2021). Tijorat banklarida risklarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish. *Moliya va bank ishi*, 2, 66–72.
15. Markaziy banki O‘zbekiston Respublikasi. (2023). *Bank tizimini raqamlashtirish va innovatsion rivojlantirish yo‘nalishlari*. Toshkent.